

CÜMLENİN ÖGELERİ

Cümlenin ögeleri **temel ögeler** ve **yardımcı ögeler** olmak üzere ikiye ayrılır.

Cümlenin temel ögeleri **yüklem ve özne**dir. Yardımcı ögeler ise **tümleçler**dir.

ÖGELER

A. TEMEL ÖGELER

B. YARDIMCI ÖGELER

A. TEMEL ÖGELER

1. YÜKLEM

Cümlede oluş, iş ve hareket bildiren kelime veya kelime grubudur.

Yüklem; fiillerden, isimlerden, isim tamlamalarından, sıfat tamlamalarından, deyimlerden, birleşik fiillerden, adlaşmış sıfatlardan, fiilimsilerden, fiilimsi gruplarından, tekrar gruplarından (ikilemeler), pekiştirilmiş sözcüklerden, zamirlerden, edat gruplarından oluşabilir.

Örnekler:

Bu filmi daha önce izlemiştim.

Masanın üstündeki çerçeve kırıldı.

Buraya gelmek benim fikrimdi.

Konuşan adam, güngörmüş bir ihtiyardı.

Dolaptaki elbiselere göz attım.

Arabayı binanın arkasına park etmiş.

Örnekler:

Geçtiğimiz hafta hepimiz için yorucuydu.

Buradaki ağaçlar kısa kısaydı.

Küçük kızın gözleri yemyeşildi.

Kaybettiğimi sandığım bileklik oradaydı.

Çektiğim bütün sıkıntılar sizin içindi.

Başarıya ulaşanlar, bıkmadan usanmadan çalışanlardır.

Bu spor; herkesin cesaret edemediği, güç gerektiren bir spordur.

BUNU SAKIN UNUTMA!!!

İsim ve sıfat tamlamaları, birleşik fiiller, deyimler, ikilemeler, edat grupları, filimsi grupları gibi söz öbekleri tek ögedir; bölünmez.

BUNU SAKIN UNUTMA!!!

Diğer ögeleri bulurken tüm sorular yükleme yöneltilir.

Bu arabayı geçen hafta Ankara'dan aldığımızı biliyor musun?

AKLINDA BULUNSUN...

Bir cümlede birden fazla yüklem olabilir.

Her canlı; doğar, yaşar, ölür.

Yüklem birden fazla ortak ögeye bağlanabilir.

İnsanlar konuşa konuşa, hayvanlar koklaşa koklaşa anlaşır.

Yüklem cümlenin başında, ortasında veya sonunda bulunabilir.

2. ÖZNE

Bir cümlede bildirilen işi yapan, yüklem bildirdiği durumu üzerine alan kimse veya şey.

Özneyi bulmak için; yükleme “kim, ne” soruları ya da “olan ne, olan kim” soruları sorulur.

Yazar, yeni kitabını yayımladı.

Edebiyat dünyasının yakından takip ettiği ve ilgi uyandırıcı konularda romanlar kaleme alan bu yazar, Cumhuriyet Dönemi'nin parlayan yıldızlarından biri.

Özne Çeşitleri

a. Gerçek Özne

Etken çatılı fiillerin yüklem olduğu cümlelerde ya da isim cümlelerinde yüklem bildirdiği işi yapan veya üstlenen ögeye gerçek özne denir.

❖ Gerçek özne cümlede “açık özne” ya da “gizli özne” hâlinde bulunabilir.

BUNU SAKIN UNUTMA!!!

Gizli özne öge sıralamasına ve sayısına dahil edilmez.

b. Söзде Özne

Edilgen çatılı fiillerin yüklem olduğu cümlelerde yapılan işten etkilenen ögeye söзде özne denir.

c. Örtülü Özne

Edilgen çatılı fiillerin yüklem olduğu cümlelerde yükleme yöneltilen “kim tarafından, kimlerce, kimce” soruları örtülü özneyi verir.

AKLINDA BULUNSUN...

Örtülü özneler öge incelemesinde zarf tümleci olarak değerlendirilir.

B. YARDIMCI ÖGELER

1. NESNE (DÜZ TÜMLEÇ)

Öznenin yaptığı işten etkilenen ögedir.

Nesneler belirtili nesne ve belirtisiz nesne olmak üzere ikiye ayrılır.

a. Belirtili Nesne

Belirtme durum eki (-ı, -i, -u, -ü) almış olan nesneye belirtili nesne denir. Yükleme “**neyi, kimi, nereyi**” soruları sorularak bulunur.

b. Belirtisiz Nesne

Belirtme durum eki almamış olan nesnedir. Yükleme yöneltilen “ne” sorusuna cevap verir.

Belirtisiz nesneyi bulmak için önce özneyi bulmuş olmak gerekir.

2. DOLAYLI TÜMLEÇ (YER TAMLAYICISI)

-e, -de, -den durum eklerini alan ve yüklemin anlamını bütünleyen ve yönelme, kalma, çıkma durumlarından birinde bulunan tümleç.

Dolaylı tümleci bulmak için yükleme yönetilen sorular Şunlardır:

Neye, kime, nereye,

Neyde, kimde, nerede

Neyden, kimden, nereden

Örnekler:

Yaptığımız açıklamalara hepiniz kulak vermelisiniz.

Hazırladığım notlar arkadaşımında kaldı.

Bu yemek takımını Paris'ten almıştık.

Bu çiçekleri bahçeden senin için topladım.

Size bunları daha önce de anlatmıştım.

AMAN HAA!!!

-e, -de, -den ekleri alan sözcükler zaman veya durum bildirirse zarf tümleci olur.

Akşama yola çıkarız.

Yorgunluktan gözlerini açamıyor.

3. ZARF TÜMLECİ (ZARF TAMLAYICISI)

Yüklemi durum, neden, zaman, nicelik, yer-yön, ve soru yönünden tamamlayan ögeye zarf tümlecisi denir.

Zarf tümlecini bulmak için yükleme yöneltilen sorular şunlardır:

Neden, niçin, niye, ne zaman, nasıl, nere, ne kadar...

BUNU SAKIN UNUTMA!!!

Yer-yön zarfı olan sözcükler isim çekim eki aldıklarından dolayı tümleç ya da belirtili nesne olur.

AKLINDA BULUNSUN...

Soru zarfı olan sözcük türleri cümlede zarf tümleci görevinde bulunur.

4. EDAT TÜMLECİ

Adın edatla oluşturduğu, genellikle zarf tümleci görevinde kullanılan kelime grubu. Edat tümleci olarak adlandırılan tümleçler de zarf tümleci olarak kabul edilmektedir.

Edat tümlecini bulmak için yükleme yöneltilen soruları Şunlardır:

Kim ile, ne ile, kimin için, kime göre, kime karŐı, neye karŐı...

CÜMLEDE VURGU

➤ Fiil (eylem) cümlelerinde yüklemden önce gelen öge vurgulanan ögedir.

➤ İsim cümlelerinde vurgu yüklem üzerinde.

➤ Yükleme cümlelerinin başındaysa vurgu yüklem üzerinde olur.

➤ Soru cümlelerinde vurgu soru anlamı katan sözcükler üzerinde olur.

➤ mı, mi hangi ögeden sonra gelmişse o öge vurgulanır.

Cümle Dışı Unsurlar

1. Ünlemler ve ünlem niteliği taşıyan seslenmeler.

Eyvah, evrakları unuttum!

Arkadaşlar, hepiniz buraya gelin!

2. Bağlaçlar

Seni aradım fakat telefonu açmadın.

3. Ara sözler

Dün gece, henüz sen eve gelmemiştin, yeni aldığım kitabı bitirdim.

AKLINDA BULUNSUN...

Ara sözler bir ögenin açıklayıcısı olarak kullanılabilir.

Bu saat, babamın bana yadigarı olan bu nesne, şimdi bir teselli vesilesiydi.

Annemi, o çok sevdiğim insanı, çok özliyordum.

Sırf kendi için okuyan, gezen, eğlenen bir aydın kendini yaşarken öldürmüyor mu?

Bu cümledeki ögelerin doğru sıralanışı aşağıdakilerden hangisinde verilmiştir?

- A) Belirtisiz nesne - özne - zarf tümleci - yüklem
- B) Zarf tümleci - belirtili nesne - yüklem
- C) Özne - belirtili nesne - zarf tümleci - yüklem
- D) Özne - zarf tümleci - yüklem
- E) Belirtisiz nesne - zarf tümleci - yüklem

(2018 – TYT)

Toprakla uğraşanları maddi açıdan desteklemek ülkemizin kalkınmasına önemli ölçüde katkı sağlayacaktır.

Bu cümlenin öznesi, aşağıdaki sözcük gruplarının hangisinden oluşmuştur?

A) Sıfat tamlaması

B) İsim tamlaması

C) İsim-fiil grubu

D) Zarf-fiil grubu

E) Sıfat-fiil grubu

(2018 – TYT)

Modern şehir hayatının gün içerisinde onlarca kişiyle iletişime geçmeyi zorunlu kılan ve kişileri binlerce mesaja maruz bırakan yapısı, insana daha önce deneyimlemediği bir uyum sürecini dayatıyor.

Bu cümledeki öğelerin doğru sıralanışı, aşağıdakilerin hangisinde verilmiştir?

- A) Özne - zarf tümleci - belirtisiz nesne - yüklem
- B) Belirtisiz nesne - özne - belirtili nesne - yüklem
- C) Zarf tümleci - yer tamlayıcısı (dolaylı tümleş) - özne - yüklem
- D) Özne - yer tamlayıcısı (dolaylı tümleş) - belirtili nesne - yüklem
- E) Belirtili nesne - zarf tümleci - özne - yüklem

(2019 – TYT)

Daima, bu şehre ilk giren ve onu yeni baştan bir Türk şehri olarak kuran dedelerimizin yaşayışlarındaki halis tarafa hayran oldum.

Bu cümlenin yer tamlayıcısında (dolaylı tümlecinde) aşağıdakilerden hangisi yoktur?

- A) İsim-fiil B) Sıfat-fiil C) Edat
D) Bağlaç E) Zarf-fiil

(2019 – TYT)

Kromofor adı verilen pigment molekülleri fotosentez sırasında güneş enerjisini tepkime merkezlerine hızlı taşıdığından güneş enerjisinin hemen hepsi arada hiç ısı kaybı olmadan kimyasal enerjiye dönüşür.

Bu cümledeki ögelerin doğru sıralanışı aşağıdakilerin hangisinde verilmiştir?

- A) Belirtisiz nesne - zarf tümleci - zarf tümleci - özne - yer tamlayıcısı - yüklem
- B) Belirtili nesne - zarf tümleci - zarf tümleci - özne - yer tamlayıcısı - yüklem
- C) Özne - zarf tümleci - yer tamlayıcısı - zarf tümleci - yüklem
- D) Zarf tümleci - özne - zarf tümleci - yüklem
- E) Zarf tümleci - özne - zarf tümleci - yer tamlayıcısı – yüklem

(2020 – TYT)